

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 1. lokakuuta 2020
(OR. en)

11225/20
ADD 3

JAI 751
FREMP 81
AG 45
POLGEN 168

SAATE

Lähettiläjä:	Euroopan komission pääsihteerin puolesta Jordi AYET PUIGARNAU, johtaja
Saapunut:	30. syyskuuta 2020
Vastaanottaja:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopan unionin neuvoston pääsihteerin
Kom:n asiak. nro:	SWD(2020) 302 final
Asia:	KOMISSION YKSIKÖIDEN VALMISTELUASIAKIRJA Oikeusvaltiokertomus 2020 Luku: Oikeusvaltiotilanne maassa Tšekki Oheisasiakirja KOMISSION TIEDONANTOON EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE Oikeusvaltiokertomus 2020 Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa

---

Valtuuskunnille toimitetaan oheisena asiakirja SWD(2020) 302 final.

Liite: SWD(2020) 302 final

Bryssel 30.9.2020
SWD(2020) 302 final

KOMISSION YKSIKÖIDEN VALMISTELUASIAKIRJA

Oikeusvaltiokertomus 2020
Luku: Oikeusvaltiotilanne maassa Tšekki

Oheisasiakirja

**KOMISSION TIEDONANTOON EUROOPAN PARLAMENTILLE,
NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA
ALUEIDEN KOMITEALLE**

Oikeusvaltiokertomus 2020
Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa

{COM(2020) 580 final} - {SWD(2020) 300 final} - {SWD(2020) 301 final} -
{SWD(2020) 303 final} - {SWD(2020) 304 final} - {SWD(2020) 305 final} -
{SWD(2020) 306 final} - {SWD(2020) 307 final} - {SWD(2020) 308 final} -
{SWD(2020) 309 final} - {SWD(2020) 310 final} - {SWD(2020) 311 final} -
{SWD(2020) 312 final} - {SWD(2020) 313 final} - {SWD(2020) 314 final} -
{SWD(2020) 315 final} - {SWD(2020) 316 final} - {SWD(2020) 317 final} -
{SWD(2020) 318 final} - {SWD(2020) 319 final} - {SWD(2020) 320 final} -
{SWD(2020) 321 final} - {SWD(2020) 322 final} - {SWD(2020) 323 final} -
{SWD(2020) 324 final} - {SWD(2020) 325 final} - {SWD(2020) 326 final}

TIIVISTELMÄ

Tšekkin oikeuslaitoksessa ollaan parhaillaan tekemässä tai on valmisteilla useita merkittäviä uudistuksia muun muassa syyttäjälaitokseen, tuomareiden valintamenettelyyn ja tuomareiden ja syyttäjien kurinpitojärjestelmään. Näillä uudistuksilla lisätään läpinäkyvyyttä ja rajoitetaan täytäntöönpanovallan käyttäjien vaikutusvaltaa tuomareiden ja syyttäjien nimityksiin, ylennyksiin ja erottamiseen. Jotkin ehdotettujen uudistusten osatekijöistä ovat herättäneet kysymyksiä erityisesti korkeassa asemassa olevien syyttäjien osalta. Oikeuslaitoksen laadun suhteen voidaan todeta, että sähköisen käsittelyjärjestelmän tehokas käyttöönotto edistäisi digitalisaatiota ja tuomioistuinten saavutettavuutta. Ehdotettu oikeudenkäyntimaksujen korotus on herättänyt kysymyksiä sen vaikutuksesta kaikkein heikoimmassa asemassa olevien oikeussuojan saatavuuteen.

Oikeudellinen ja institutionaalinen kehys korruption torjumiseksi on yleisesti ottaen olemassa. Läpinäkyvyyttä ja vastuuvollisuutta on pyritty lisäämään useilla aloitteilla, joista mainittakoon erityisesti sopimusrekisterin käyttöönotto ja uusi laki valtion omistamiin yrityksiin tehtävistä nimityksistä. Useat tärkeät lainsäädäntötoimet odottavat kuitenkin edelleen vahvistamista, kuten lobbausta ja väärinkäytösten paljastajien suojelua koskevat lakiesitykset sekä ylimmän tarkastusviraston toimeksiannon laajentamista koskeva lakiesitys. Sekä kansallisella että Euroopan tasolla tehdään parhaillaan tutkimuksia ja tilintarkastuksia mahdollisista eturistiriidoista ja EU:n varojen käytöstä. Huolenaiheena on, että korkean tason korruptiotapauksiin ei puututa riittävästi. Parlamentin jäseniin sovellettavissa integriteetin valvonnan puitteissa on havaittu puutteita.

Tšekkin perustuslakiin sisällytetyn perusoikeuksien ja -vapauksien peruskirjan 17 artiklassa taataan sananvapaus ja tiedonsaantioikeus sekä nimenomaisesti kielletään sensuuri. Media-alaan kohdistuu edelleen riskejä siitä, että tiedotusvälineiden omistajat vaikuttavat toimitukselliseen sisältöön, mikä johtuu tiedotusvälineiden omistuksen läpinäkyvyyttä koskevien erityisten sääntöjen puuttumisesta. Tšekkin yleisradioneuvosto vaikuttaa hoitavan tehtävänsä tuloksellisesti, vaikka sen viimeaikaiset päätökset, jotka koskevat tiettyjen poliittisesti arkaluonteisten kysymysten uutisointia tiedotusvälineissä, näyttävät yhä enemmän polarisoituneilta.

Tšekkin hallitusjärjestelmän osien keskinäinen valvontajärjestelmä on vakiintunut. Vaikutustenarviointien tekeminen ja sidosryhmien kuuleminen ovat vakiintuneita käytäntöjä lainsäädäntötyössä, ja lainsäädäntöprosessin läpinäkyvyyttä pyritään edelleen lisäämään. Eräät kansalaisjärjestöt ovat kuitenkin vaatineet kansalaisyhteiskunnan sidosryhmien järjestelmällisempää osallistumista lainsäädäntöprosessiin. Vaikka kansalaisyhteiskunta on elinvoimainen ja monimuotoinen, tietyn tyypin kansalaisjärjestöihin kohdistuu yhä enemmän paineita, erityisesti muuttoliikkeen alalla. Tšekissä on oikeusasiamies, mutta ei vielä kansallista ihmisoikeusinstituutiota. Erityisesti senaatti tekee aloitteita säännöllisten keskustelujen järjestämiseksi oikeusvaltion liittyvistä aiheista.

I. OIKEUSLAITOS

Tšekin oikeuslaitokseen kuuluu 86 piirituomioistuinta, kahdeksan aluetuomioistuinta, kaksi hovioikeutta, korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus¹. Tuomioistuinten hallinnosta vastaava valtion keskuselin on oikeusministeriö. Oikeusministeriö hoitaa hovioikeuksien, aluetuomioistuinten ja piirituomioistuinten valtionhallintoa laissa² säädetyllä tavalla joko suoraan tai näiden tuomioistuinten puheenjohtajien välityksellä. Joidenkin keskushallinnon toimien toteuttamisesta vastaavat kahden korkeimman oikeuden presidentit. Nämä eri viranomaiset ottavat huomioon korkeimpaan oikeuteen, korkeimpaan hallinto-oikeuteen, hovioikeuksiin, aluetuomioistuimiin ja suurimpiin piirituomioistuimiin perustettujen tuomarineuvostojen lausunnot. Tasavallan presidentti nimittää tuomarit aluetuomioistuinten puheenjohtajien ja oikeusministerin asettamien ehdokkaiden joukosta. Syyttäjälaitos on osa toimeenpanovaltaa. Oikeusministeri nimittää syyttäjät virkaan ennalta määräämättömäksi ajaksi valtakunnansyyttäjän ehdotuksesta. Hallitus nimittää ja erottaa valtakunnansyyttäjän oikeusministerin ehdotuksesta³. Asianajajaliitto on perustettu lailla ja riippumaton. Se hoitaa lakimiesammattialan julkishallintoa ja koko ammattikunnan itsesääntelyä. Asianajajakunnan itsehallintoa rajoittaa oikeusministerin toimivalta laissa luetelluilla aloilla⁴.

Riippumattomuus

Tuomarien valintamenettelyn uudistamisesta keskustellaan parlamentissa. Uudistuksella⁵ pyritään lisäämään yleisten tuomioistuinten tuomareiden ja tuomioistuinten puheenjohtajien valinnan läpinäkyvyyttä ja vastuuvollisuutta. Tuomarinvirkaan ehdolla olevien henkilöiden valintamenettelystä ei ole tällä hetkellä säädetty laissa. Käytännössä aluetuomioistuinten puheenjohtajat nimeävät ehdokkaat ja toimittavat ehdokasluettelon oikeusministeriölle. Asiaa tarkasteltuaan oikeusministeriö esittää lopullisen ehdokasluettelon tasavallan presidentille, joka nimittää tuomarit virallisesti. Ehdokkaat hovioikeuksien presidenteiksi ja aluetuomioistuinten puheenjohtajiksi asettaa oikeusministeriö⁶. Tasavallan presidentin on perusteltava päätöksensä, jos hän kieltäytyy jonkun ehdokkaan nimittämisestä. Tuomarin nimitystä koskevien presidentin päätösten laillisuus voidaan tutkia hallintotuomioistuimissa⁷. Ehdotetuilla muutoksilla pyritään luomaan läpinäkyvämpi ja yhdenmukaisempi uusien tuomareiden ja tuomioistuinten puheenjohtajien/presidenttien rekrytointi- ja valintajärjestelmä, joka pohjautuu täsmällisiin, objektiivisiin ja yhdenmukaisiin kriteereihin⁸. Uudistuksessa määritellään myös tuomioistuinten puheenjohtajien/presidenttien

---

¹ Lisäksi aluetuomioistuinten erikoistuneet hallintojaostot toimivat ensimmäisen oikeusasteen hallintotuomioistuimina.

² Laki nro 6/2002 tuomioistuimista ja tuomareista.

³ Korkeassa asemassa olevien syyttäjien nimitys- ja erottamistapa on osa oikeusministeriön kesäkuussa 2019 ehdottamaa uudistusta.

⁴ Tšekin panos oikeusvaltiota koskevaan vuoden 2020 vuosikertomukseen, s. 6., ja Tšekin asianajajaliiton panos oikeusvaltiota koskevaan vuoden 2020 vuosikertomukseen, s. 13.

⁵ Muutos lakiin nro 6/2002 tuomioistuimista ja tuomareista. Tuomareiden valintamenettelyn uudistamisen lisäksi ehdotettuihin muutoksiin kuuluu myös tuomareiden sivutoimien tarkempi sääntely ja maallikkotuomareita koskeva muutos.

⁶ Laki nro 6/2002 tuomioistuimista ja tuomareista, ja EU:n oikeusalan tulostaulun 2018 kaaviot 61, 62 ja 65.

⁷ Päätökset kuuluvat oikeudellisen uudelleentarkastelun piiriin muun muassa siltä osin kuin on kyse oikeudesta yhtäläisiin ehtoihin, jotka koskevat pääsyä vaaleilla valittavaan virkaan tai muuhun julkiseen virkaan, sekä oikeudesta tulla kuulluksi ilman aiheetonta viivytystä. Korkeimman hallinto-oikeuden päätös nro 4 Aps 4/2005, 27.4.2006, ja päätös nro 4 Ans 9/2007, 21.6.2008.

⁸ Muutos lakiin nro 6/2002 tuomioistuimista ja tuomareista. Jos muutokset hyväksytään, ehdotettu uusien tuomareiden valintajärjestelmä koostuu viidestä vaiheesta: 1. harjoittelu tuomarin avustajana, 2. oikeusalan tutkinto, 3. tuomariharjoittelijan valintamenettely, 4. harjoittelujakso ja 5. avoin kilpailu tuomarin virkaan.

valintalautakuntien kokoonpano hovioikeuksissa, aluetuomioistuimissa ja piirituomioistuimissa. Viimeksi mainitussa olisi viisi jäsentä, joista kaksi edustaisi toimeenpanovaltaa ja kolme oikeuslaitosta. Lisäksi ehdokkaiden arvioinnista vastaavien valintalautakuntien jäsenyys määritellään nimenomaisesti kyseessä olevan virka-aseman mukaan⁹. Tarkoituksena on, että lopullisen ehdokasluettelon laativien lautakuntien jäsenistä huomattava osa kuuluu oikeuslaitokseen, mikä on Euroopan neuvoston suositusten mukaista¹⁰.

Kansalaisten ja yritysten käsitys oikeuslaitoksen riippumattomuudesta on keskinkertainen. Kansalaisista 56 prosenttia ja yrityksistä 44 prosenttia pitää tuomioistuinten riippumattomuutta ”melko hyvänä tai erittäin hyvänä”. Nämä luvut ovat yleisesti ottaen olleet nousussa viime vuosina¹¹.

Ehdotus tuomareita, syyttäjiä ja haastemiehiä koskevan kurinpitajärjestelmän uudistamiseksi on parlamentin käsiteltävänä¹². Ehdotuksen tavoitteena on toisaalta vahvistaa takeita menettelyjen laillisuudesta ottamalla käyttöön muutoksenhakujärjestelmä ja toisaalta lisätä menettelyjen tehokkuutta. Nykyisessä järjestelmässä ei ole mahdollista hakea muutosta kurinpitotuomioistuimen päätökseen¹³. Kurinpitotuomioistuin on korkeimman hallinto-oikeuden erityiselin. Uudistuksella luotaisiin kaksitasoinen kurinpitajärjestelmä, jossa hovioikeudet toimisivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimina ja korkein oikeus sekä korkein hallinto-oikeus muutoksenhakutuomioistuimina. Tällainen uudistus voisi osaltaan vahvistaa oikeuslaitoksen riippumattomuutta Euroopan neuvoston suositusten mukaisesti¹⁴.

Myös muut oikeusalan ammattilaiset (kuten asianajajat, notaarit, haastemiehet tai syyttäjät) voivat hakea tuomariharjoittelijoiksi ja/tai tuomareiksi.

- ⁹ Esimerkiksi hovioikeuden presidentin tai aluetuomioistuimen puheenjohtajan valinnassa valintalautakunnan jäseniksi ehdotetaan seuraavia: varaoikeusministeri, asiantuntija oikeusministeriöstä, puheenjohtaja tai presidentti (tai valtuutettu edustaja) siitä aluetuomioistuimesta tai hovioikeudesta, johon puheenjohtajaa tai presidenttiä haetaan, puheenjohtaja tai presidentti jostain muusta aluetuomioistuimesta tai hovioikeudesta kuin siitä, johon puheenjohtajaa tai presidenttiä haetaan, ja korkeimman oikeuden presidentti tai hänen vastaava varapresidenttinsä.
- ¹⁰ Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus CM/REC (2010)12, 47 kohta. Oikeuslaitoksen nimitysmenettelyä tuomareiden riippumattomuuden ja puolueettomuuden näkökulmasta koskevat kohdat, yhdistetyt asiat C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, A.K., 124–125 kohta ja 133–134 kohta; asia C-272/19, Land Hessen, 54–60 kohta.
- ¹¹ EU:n oikeusalan tulostaulu 2020, kaaviot 44 ja 46. Käsitykset oikeuslaitoksen riippumattomuudesta on jaoteltu seuraavasti: erittäin huono (alle 30 % vastaajista pitää oikeuslaitoksen riippumattomuutta melko hyvänä tai erittäin hyvänä); huono (30–39 %), keskinkertainen (40–59 %), hyvä (60–75 %), erittäin hyvä (yli 75 %).
- ¹² Laki nro 7/2002 tuomareita, syyttäjiä ja haastemiehiä koskevista menettelyistä.
- ¹³ Menettelyn uudelleenkäsitellyä on mahdollista hakea, jos esiin tulee uusia tietoja. Myös perustuslakivalitus on mahdollinen. Näitä ei kuitenkaan pidetä tavallisena uudelleentarkasteluna.
- ¹⁴ CDL-AD (2016)017, luettelo oikeusvaltion arviointiperusteista, 78 kohta, CM/Rec (2010)12, 69 kohta ja CDL-AD (2010)004, 43 kohta. Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan (C- 216/18 PPU, LM, 25.7.2018, 67 kohta): ”Riippumattomuuden vaatimus edellyttää myös, että niitä tahoja koskevalla kurinpitajärjestelmällä, jotka hoitavat lainkäyttötehtävää, on tarvittavat takeet, jotta vältetään täysin vaara siitä, että tällaista kurinpitajärjestelmää käytetään tuomioistuinratkaisujen sisällön poliittisen valvonnan järjestelmänä. Tältä osin sellaisten sääntöjen laatiminen, joissa määritellään muun muassa kurinpitosääntöjen rikkomista merkitsevät toiminnot sekä konkreettisesti sovellettavat seuraamukset, joissa säädetään riippumattoman elimen asiaan puuttumisesta sellaisen menettelyn mukaisesti, jossa taataan täysimääräisesti perusoikeuskirjan 47 ja 48 artiklassa vahvistetut oikeudet ja etenkin puolustautumisoikeudet, ja joissa vahvistetaan mahdollisuus riitauttaa tuomioistuimissa kurinpitoelinten päätökset, merkitsee lainkäyttövallan riippumattomuuden säilymisen kannalta olennaisten takeiden kokonaisuutta.”

Oikeusministeri esitti ehdotuksen syyttäjälaitoksen uudistamiseksi. Kesäkuussa 2019 esitetyllä uudistuksella¹⁵ muutetaan syyttäjälaitoksen nimitys- ja erottamisjärjestelmää. Nykyisin hallitus nimittää valtakunnansyyttäjän oikeusministerin esityksestä ennalta määräämättömäksi ajaksi. Laissa kuitenkin säädetään, että hallitus voi erottaa valtakunnansyyttäjän oikeusministerin esityksestä ilman perusteluja¹⁶. Muiden syyttäjien osalta laissa määrätään heidät nimittävä viranomaisena, mutta siinä ei säännellä valintamenettelyä tai vaatimuksia, jotka hakijan on täytettävä. Oikeusministerin ehdottamassa uudistuksessa säädetään, että korkeassa asemassa olevat syyttäjät (myös valtakunnansyyttäjät) voidaan erottaa ainoastaan kurinpitomenettelyssä annetulla päätöksellä. Ehdotuksessa ylemmät syyttäjät nimitettäisiin seitsemäksi vuodeksi. Siinä myös vahvistetaan syyttäjän viran hakemista koskevat vaatimukset ja valintamenettelyt. Ehdokkaat valitsisi viidestä jäsenestä koostuva lautakunta. Heistä kolme nimittäisi oikeusministeriö (näistä yhden on oltava tuomari), yhden valtakunnansyyttäjän ja yhden ylempi syyttäjä, joka on vastuussa ylempien syyttäjien nimittämistä koskevan esityksen tekemisestä. Lakimuutoksen mukaan nykyisen valtakunnansyyttäjän toimikausi päättyisi vuonna 2023 ja kahden ylempään syyttäjän toimikausi vuonna 2024. Kuulemisprosessissa useat sidosryhmät¹⁷ ovat ilmaisseet huolensa siitä, että joidenkin muutosehdotusten puitteissa toimeenpanovallan vahva vaikutus valtakunnansyyttäjän ja muiden pääsyyttäjien valintaan säilyisi, erityisesti kun tarkastellaan jäsenten nimittämistä ehdokkaiden valinnasta syyttäjänvirastoihin vastaavaan lautakuntaan. Sidosryhmät ovat lisäksi kritisoineet sitä, että vaikka muutosehdotuksessa säädetään ylempille syyttäjille seitsemän vuoden toimikausi, nykyisen valtakunnansyyttäjän toimikausi päättyisi jo vuonna 2023 ja nykyisten kahden ylempään syyttäjän toimikausi jo vuonna 2024, koska he ovat olleet virassa kauemmin kuin uudistuksen mukaisen toimikauden ajan¹⁸. Uudistusehdotus odottaa vielä hallituksen hyväksyntää, eikä parlamentin lainsäädäntöprosessi ole vielä alkanut.

Laatu

Hallitus on ehdottanut oikeudenkäyntimaksuja koskevaan lakiin muutosta, joka on eduskunnan käsiteltävänä¹⁹. Helmikuussa 2020 esitetyissä oikeudenkäyntimaksuja koskevan lain muutosehdotuksissa korotetaan joitakin oikeudenkäyntimaksuja, jotta ne vastaisivat elintason nousua vuodesta 2011, jolloin niitä muutettiin edellisen kerran²⁰. Lisäksi ehdotuksessa esitetään joidenkin oikeudenkäyntimaksujen korottamista turhien oikeudenkäyntien vähentämiseksi²¹ ja vaihtoehtoisten riidanratkaisumenettelyjen, kuten

---

¹⁵ Lainsäädäntöprosessin sähköisessä kirjastossa julkaistu aineisto, <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNBD9J6ZWU>.

¹⁶ Laki nro 283/1993 syyttäjälaitoksesta.

¹⁷ Mukaan lukien valtakunnansyyttäjä, syyttäjien liitto ja hallituksen korruptiontorjunnan koordinoituneuvosto.

¹⁸ Ks. edellinen alaviite. Valtakunnansyyttäjä totesi lehdistötiedotteessa, että lakiehdotuksessa esitetty toimikauden päätyminen huomioon ottaen lain todellisena tavoitteena on korvata hänet ja kaksi ylempää syyttäjää.

¹⁹ Oikeudenkäyntimaksuista annetun lain numero 549/1991 muuttamista koskeva lakiesitys.

²⁰ Esimerkiksi enintään 20 000 Tšekin korunan (noin 750 euroa) suuruisia rahamääräistä vaatimusta koskevan siviilioikeudenkäynnin vireillepanosta perittävä maksu kaksinkertaistuisi 1 000 korunasta (noin 37 euroa) 2 000 korunaan (noin 75 euroa). Maksu sellaisen sähköisen maksumääräyksen hakemisesta, joka koskee enintään 10 000 korunan (noin 375 euroa) suuruisia maksusuoritusta, sulautettaisiin enintään 20 000 korunan (noin 750 euroa) maksusuoritusluokkaan, jolloin maksu nousisi 400 korunasta (noin 15 euroa) 1 500 korunaan (noin 56 euroa), ja maksu hallinnollisen kanteen nostamisesta hallinnollisen elimen päätöstä vastaan nousisi 3 000 korunasta (noin 113 euroa) 6 000 korunaan (noin 225 euroa).

²¹ Siviili- ja kauppaoikeudellisten riita-asioiden määrä on ollut jatkuvasti hieman EU:n keskiarvoa suurempi vuosina 2012–2018. EU:n oikeusalan tulostaulu 2020, kaavio 3.

sovittelun kautta tapahtuvan sovintoratkaisun, käytön edistämiseksi²². Tällä hetkellä oikeudenkäyntimaksut ovat suhteellisen alhaisia siviili- ja kuluttaja-asioissa, mutta suhteellisen korkeita kauppaoikeudellisissa asioissa²³. Kuulemisprosessissa ja julkisessa keskustelussa useat sidosryhmät²⁴ ovat ilmaisseet huolensa uudistuksen vaikutuksista oikeussuojan saatavuuteen erityisesti heikoimmassa asemassa olevien väestönsien osalta²⁵. Näiden huolenaiheiden ratkaisemiseksi lakiehdotuksessa esitetään, että vapautusta oikeudenkäyntimaksuista ei enää sovellettaisi vain poikkeustapauksissa. Jos oikeudenkäynnin osapuoli osoittaa taloudellisen tilanteensa vaikeaksi, hänet voidaan vapauttaa oikeudenkäyntimaksuista.

Asianajajaliitto on ottanut käyttöön laajennetun oikeusapujärjestelmän. Asianajajaliitto on ollut toteuttamassa vuonna 2018 esiteltyä laajennettua maksutonta oikeusapujärjestelmää²⁶, jolla tarjotaan asianajajan antamaa oikeudellista neuvontaa erittäin edullisesti tai ilmaiseksi²⁷. Valtio osallistuu ohjelman rahoitukseen.

Oikeuslaitoksen digitalisaatioissa on parantamisen varaa. Vaikka vaateiden esittäminen digitaalisesti on mahdollista²⁸, oikeudenkäyntiasiakirjat eivät ole vielä saatavilla verkossa, ja tuomiotkin vain osittain²⁹. Covid-19-pandemia korosti digitaalisten oikeudenkäyntiasiakirjojen käyttöönoton tarpeellisuutta. Vaikka oikeusministeriö on jo aloittanut prosessin sähköisten asiakirjojen käyttöönottamiseksi, hanke on vasta alkuvaiheessa³⁰. Toistaiseksi sähköiset asiakirjat ovat käytössä vain maksamismääräyksiiä koskevissa menettelyissä³¹.

Maksukyvyttömyysmenettelyjen uudistus hyväksyttiin vuonna 2019. Muutoksella lisättiin niitä tapauksia, joissa tuomioistuim voi julistaa velallisen velattomaksi. Muutoksen taustalla oli niin sanotusti velkaloukussa olevien ihmisten suuri määrä ja sen aiheuttamat kielteiset vaikutukset sekä yhteiskunta- että yksilötasolla³². Viimeisimpien tilastojen mukaan (helmikuu 2020) lähes 800 000 ihmistä (noin 8 % väestöstä) on velallisia, jotka ovat ulosottomiesten suorittamien täytäntöönpanomenettelyiden kohteena³³. Monissa tapauksissa

²² Tällaisessa tapauksessa oikeudenkäyntimaksut palautettaisiin tai niitä alennettaisiin.

²³ EU:n oikeusalan tulostaulu 2020, kaaviot 24 ja 25. Yksittäisen kuluttaja-asian ja yksittäisen kaupallisen skenaarion perusteella.

²⁴ Esimerkiksi korkein hallinto-oikeus, hallituksen ihmisoikeusvaltuutettu, työ- ja sosiaaliministeriö ja oikeusasiamies.

²⁵ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että oikeudenkäyntimaksut voivat tietyissä olosuhteissa haitata oikeussuojan saatavuutta. Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, *Kreuz v. Puola*, 60–67 kohta; Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, *Podbielski ja PPU Polpure v. Puola*, 65–66 kohta; Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, *Weissman ja muut v. Romania*, 42 kohta; Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, *Georgel ja Georgeta Stoicescu v. Romania*, 69–70 kohta; Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, *Stankov v. Bulgaria*, 59 kohta. Ks. Myös Euroopan unionin tuomioistuimen tuomiot asiassa C-279/09, DEB, 61 kohta, ja asiassa C-61/14, *Orizzonte Salute*, 46–47 kohta.

²⁶ Osana lakia nro 258/2017, jolla muutetaan lakimiesammattista annettua lakia.

²⁷ Maksuttoman oikeudellisen neuvonnan kesto on 30 minuutista enimmillään 120 minuuttiin vuodessa. Hakemuksen käsittelymaksu on 100 Tšekin koruna (noin 4 euroa), mutta joissakin poikkeustapauksissa maksua ei peritä lainkaan.

²⁸ EU:n oikeusalan tulostaulu 2020, kaavio 27.

²⁹ EU:n oikeusalan tulostaulu 2020, kaavio 28.

³⁰ Tarjouskilpailu hankkeen toteuttajan valitsemiseksi on käynnissä.

³¹ Lisäksi vuodesta 2019 lähtien on valmisteltu hanketta, jolla nykyaikaistetaan ja digitalisoidaan valtakunnansyyttäjän virasto analysoimalla syyttäjälaitoksen työnkuluja keskittyen erityisesti prosessin digitalisointimahdollisuuksiin. Hanketta tuetaan Euroopan komission rakenneuudistusten tukiohjelmasta.

³² Selitysmuisto lakiin nro 31/2019.

³³ Tšekin tasavallan haaste- ja ulosottomiesyhdistyksen verkkosivusto, tilastokatsaus <https://statistika.ecr.info/statistika>.

toimenpiteet ovat olleet suhteettomia alkuperäiseen saatavaan nähden. Vuoden 2019 tietojen mukaan 90 prosenttia velallisista ei pystyisi maksamaan velkojaan takaisin koskaan, ja he voivat olla vaikeuksissa toimeentulon suhteen³⁴. Tällaiset tilanteet voivat vaikuttaa kielteisesti perusoikeuksiin³⁵. Uudistuksella pyritään antamaan useammille velallisille mahdollisuus vapautua veloistaan maksukyvyttömyysmenettelyissä. Nähtäväksi jää, saavutetaanko tavoitteet tällä muutoksella.

Tehokkuus

Oikeuslaitoksella ei ole erityisiä haasteita tehokkuuden suhteen siviili- ja kaappaoikeudellisissa asioissa, mutta hallinnolliset menettelyt kestävät edelleen pitkään. Siviili- ja kaappaoikeudellisissa asioissa oikeudenkäyntien arvioitu kesto on keskitasoa tai keskimääräistä lyhyempi. Selvitysaste viittaa siihen, että tuomioistuimet pystyvät käsittelemään käsiteltäväksi tulevat asiat³⁶. Hallinnollisissa asioissa Tšekin tulos ovat keskitasoa, sillä ensimmäisessä oikeusasteessa päätöksen tekemiseen hallinnollisessa asiassa kului vuonna 2018 keskimäärin 412 päivää³⁷. Ratkaisuaste on heikoimpien joukossa EU:ssa³⁸, mikä kertoo siitä, että oikeuslalla on ratkaisemattomia haasteita. Yhtenä syynä voi olla suhteellinen henkilöstövaje, sillä vain noin 4 prosenttia kaikista tuomareista käsittelee hallinnollisia asioita³⁹. Oikeusministeriön julkaisemien tietojen mukaan⁴⁰ tuomioistuinten tehokkuudessa oli vuonna 2019 huomattavia alueellisia eroja⁴¹. Nämä erot ovat edelleen olemassa, vaikka niiden kaventumisesta on positiivisia merkkejä. Oikeusministeriö alkoi pohtia hallintolainkäyttölain mahdollista muuttamista muun muassa hallintotuomioistuimissa käytävien menettelyiden nopeuttamiseksi ja niiden tehokkuuden lisäämiseksi.⁴²

II. KORRUPTIONTORJUNNAN KEHYS

Oikeudellinen ja institutionaalinen kehys korruption torjumiseksi on pääosin olemassa. Korruption torjuntaa koskeva toimivalta on jaettu useiden viranomaisten kesken. Eturistiriitoja ja korruption torjuntaa käsittelevä oikeusministeriön osasto vastaa korruption vastaisista toimista. Vuonna 2014 perustettu korruptiontorjuntaneuvosto toimii hallituksen neuvoa-antavana elimenä. Kansallinen järjestäytyneen rikollisuuden torjuntavirasto tutkii yhteistyössä syyttäjävirstojen kanssa korruption liittyviä rikoksia. Rahoitusanalyysivirasto perustettiin vuonna 2017 riippumattomaksi hallintovirastoksi, joka toimii rahanpesun selvittelykeskuksena. Ylin tilintarkastusvirasto valvoo valtion julkisten tulojen ja menojen hallinnointia, ja sen havainnot voivat auttaa korruptioriskien tunnistamisessa. Viime vuosina on käynnistetty useita uudistuksia läpinäkyvyyden ja vastuuvollisuuden lisäämiseksi. Useat tärkeät lainsäädäntötoimet odottavat edelleen vahvistamista, erityisesti lobbausta ja väärinkäytösten paljastajien suojelua koskevat lakiesitykset sekä ylimmän tarkastusviraston toimeksiannon laajentamista koskeva lakiesitys.

³⁴ Lain nro 31/2019 lakisääteinen vaikutustenarviointi.

³⁵ Tšekin perustuslakituomioistuimen päätös nro I. ÚS 3271/13.

³⁶ EU:n oikeusalan tulostaulu 2020, kaaviot 5–7 ja 10–11.

³⁷ EU:n oikeusalan tulostaulu 2020, kaavio 8.

³⁸ 88 % vuonna 2018, EU:n oikeusalan tulostaulu 2020, kaavio 12.

³⁹ Maavierailun yhteydessä saadut tiedot, Tšekin oikeuslaitos vuonna 2019: oikeusministeriön julkaisema vuotuinen tilastoraportti, ja CEPEJ (2020), Study on the functioning of the judicial systems in the EU Member States.

⁴⁰ Tšekin oikeuslaitos vuonna 2019: vuotuinen tilastoraportti, oikeusministeriö 2020.

⁴¹ Esimerkiksi hitaimmissa tuomioistuimissa siviilioikeudenkäyntien keskimääräinen kesto on lähes kaksinkertainen nopeimpaan tuomioistuimeen verrattuna. Tšekin oikeuslaitos vuonna 2019: vuotuinen tilastoraportti, oikeusministeriö 2020, julkaistu 30. kesäkuuta 2020.

⁴² Tšekin viranomaisten toimittamat tiedot.

Tšekin pistemäärä Transparency Internationalin vuoden 2019 korruptionindeksissä on 56/100. Maa oli EU:n jäsenvaltioista sijalla 13 ja koko maailmassa sijalla 44.⁴³ Vuonna 2020 toteutetun korruptionaiheisen erityiseurobarometrin mukaan 87 prosenttia haastatelluista oli sitä mieltä, että korruptio on yleistä heidän kotimaassaan (EU:n keskiarvo: 71 %), ja vain 22 prosenttia katsoi kohdanneensa korruptiota jokapäiväisessä elämässään (EU:n keskiarvo: 26 %)⁴⁴. Lisäksi 76 prosenttia yrityksistä pitää korruptiota laajalle levinneenä (EU:n keskiarvo: 63 %) ja 32 prosenttia ongelmana liiketoiminnassa Tšekissä (EU:n keskiarvo: 37 %)⁴⁵. Vastaajista 29 prosenttia on sitä mieltä, että syytetoimet korruptionrikoksissa ovat johtaneet tuomioon niin usein, että se voi estää korruptoituneita käytäntöjä (EU:n keskiarvo: 36 %), ja 21 prosenttia yrityksistä on sitä mieltä, että johtavien viranhaltijoiden lahjonnasta kiinni jääviä henkilöitä ja yrityksiä rangaistaan asianmukaisesti (EU:n keskiarvo: 31 %).

Tšekissä on vakiintunut strateginen korruptiontorjuntakehys. Vuodesta 1999 lähtien hallitukset ovat hyväksyneet peräkkäisiä korruptiontorjuntastrategioita. Nykyinen strategia kattaa vuodet 2018–2022⁴⁶, ja sen puitteissa on tarkoitus laatia kolme yksivuotista toimintasuunnitelmaa, joiden täytäntöönpanoa hallituksen korruptiontorjuntaneuvosto valvoo. Neuvostoa tukee eturistiriitoja ja korruption torjuntaa käsittelevä oikeusministeriön osasto, joka laatii korruptionvastaisen strategian asiakirjojen luonnokset ja vastaa korruption vastaisista toimista. Hallitus hyväksyi helmikuussa 2020 uuden toimintasuunnitelman korruption torjumiseksi⁴⁷. Siinä keskitytään neljään päätavoitteeseen, jotka ovat i) tehokas ja riippumaton hallitus, ii) läpinäkyvyys ja avoin tiedonsaanti, iii) valtion omaisuuden tehokas hallinnointi ja iv) kansalaisyhteiskunnan kehittäminen. Hallitus totesi huhtikuussa 2020, että suurin osa vuoden 2019 toimintasuunnitelman toimista on saatu päätökseen⁴⁸.

Korruption torjuntaa koskeva rikosoikeudellinen kehys on yleisesti ottaen olemassa, joskin joitakin haasteita on vielä jäljellä. Tšekin rikoslaissa kriminalisoidaan lahjuksen hyväksyminen, lahjonta, vaikutusvallan kauppaaminen ja hyödyn hankkiminen julkista hankintaa koskevan sopimuksen tekemisessä, julkisessa tarjouskilpailussa ja julkisessa huutokaupassa⁴⁹. Lahjontaa koskevat säännökset eivät kata kaikkia julkisen sektorin työntekijäryhmiä, koska ne rajoittuvat ”henkilöihin, jotka päättävät tai ovat mukana päättämässä yleisen edun mukaisista asioista”⁵⁰. Ulkomaista lahjontaa ei ole nimenomaisesti kriminalisoitu rikoslaissa⁵¹. Vuonna 2014 perustettu hallituksen neuvoo-antava elin koordinoi ja arvioi korruptiontorjuntatoimia.

Korruptionrikoksista tutkittujen, syytteeseen asetettujen ja tuomittujen henkilöiden määrä on vaihdellut kolmen viime vuoden aikana. Vuonna 2017 Tšekin lainvalvontaviranomaiset käynnistivät 115 korruptionrikoksia koskevaa tutkintaa, kun vastaava luku oli 319 vuonna 2018 ja 152 vuonna 2019. Vuonna 2017 korruptionrikoksista syytettiin tai epäiltiin 148 henkilöä⁵², kun vastaava luku oli 268 vuonna 2018 ja 190 vuonna 2019⁵³. Viime

⁴³ Transparency International (2020), 2019 korruptionindeksi.

⁴⁴ Erityiseurobarometri nro 502 (2020).

⁴⁵ Erityiseurobarometri nro 482 (2019).

⁴⁶ Hallituksen alustava korruptiontorjuntasuunnitelma vuosiksi 2018–2022.

⁴⁷ Korruptionvastainen toimintasuunnitelma 2020.

⁴⁸ Vuoden 2019 korruption vastaisessa toimintasuunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden täytäntöönpanon arviointi.

⁴⁹ Rikoslain nro 40/2009 X luvussa olevan 3 osan korruptiota koskeva jakso.

⁵⁰ GRECO Third Evaluation Round - Second Compliance Report on the Czech Republic.

⁵¹ Lahjonnan torjuntaa koskevan OECD:n yleissopimuksen täytäntöönpanon viimeisimmässä Tšekin tasavaltaa koskevassa vaiheen 4 seurantakertomuksessa OECD:n lahjonnan vastaisen yleissopimuksen täytäntöönpanosta todetaan, että useita suosituksia on joko käsitelty osittain tai ei ole käsitelty lainkaan.

⁵² Rikosprosessilain 160 § ja 179b §:n 3 momentti.

vuosina Tšekissä on tutkittu useita korkean tason korruptiotapauksia, joissa epäiltyjä on asetettu syytteeseen ja joissakin tapauksissa myös tuomittu. Kuitenkin 62 prosenttia vuoden 2020 korruptiota koskevaan Eurobarometri-tutkimukseen⁵⁴ vastanneista tšekkiläisistä on sitä mieltä, että syytetoimet eivät ole johtaneet tuomioon niin usein, että se voi estää korruptoituneita käytäntöjä (EU:n keskiarvo: 34 %), ja 64 prosentin mielestä korkean tason korruptiotapauksiin ei puututa riittävästi (EU:n keskiarvo: 66 %). Lisäksi 54 prosenttia yrityksistä, jotka vastasivat vuoden 2019 Eurobarometri-tutkimukseen yritysten suhtautumisesta korruptioon EU:ssa⁵⁵, piti epätodennäköisenä, että tuomioistuimet määräisivät ankaria sakkoja tai vankeusrangaistuksia korruptioon syyllistyneille henkilöille (EU:n keskiarvo: 39 %).

Kansallisella ja Euroopan tasolla tehdään parhaillaan tutkimuksia ja tilintarkastuksia mahdollisista eturistiriidoista ja EU:n varojen käytöstä. EU:n varojen hallinnointi Tšekissä on viime vuosina otettu esille mahdollisena huolenaiheena⁵⁶. Euroopan petostentorjuntaviraston (OLAF) vuosina 2016–2017 suorittamassa tutkimuksessa havaittiin vakavia sääntöjenvastaisuuksia EU:n varojen käytössä. Tämän seurauksena tällä hetkellä on meneillään korkean profiilin tapauksen rikostutkinta kansallisella tasolla, ja komissio on käynnistänyt uusia tarkastuksia selvittääkseen mahdollisia EU:n varojen käyttöön liittyviä eturistiriitoja.

Eturistiriidoista annettu laki sisältää eturistiriitoja ja varallisuuden ilmoittamista koskevia sääntöjä⁵⁷. Lakia sovelletaan hallituksen ja parlamentin jäseniin, aluevaltuuston jäseniin ja varajäseniin, johtaviin virkamiehiin, pormestareihin ja kunnanvaltuustojen jäseniin sekä sääntömääräisten elinten ja hallinto- ja valvontaelinten jäseniin. Lailla perustetaan ilmoitusten keskusrekisteri, jota oikeusministeriö hallinnoi. Lain soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden on toimitettava ilmoitukset henkilökohtaisista sidonnaisuuksistaan, varallisuudestaan, toiminnastaan, tuloistaan, lahjoituksistaan ja vastuistaan. GRECO on huomauttanut, että ilmoitusvaatimusten laiminlyönnistä voitaisiin määrätä tehokkaampia seuraamuksia⁵⁸. Lisäksi on ehdotettu, että Tšekki voisi harkita ilmoitusvaatimusten laajentamista kattamaan parlamentin jäsenten puolisoita ja huollettavia perheenjäseniä koskevat tiedot⁵⁹. Laissa ei säännellä parlamentin jäsenten saamien lahjojen tai muiden etujen vastaanottamista⁶⁰. Viimeisimmässä talouspolitiikan eurooppalaisen ohjausjakson raportissa huomautetaan, että parlamentin jäsenillä ei ole selkeitä sääntöjä, jotka koskisivat esimerkiksi lahjojen ja muiden etujen vastaanottamista, sivutoimia ja jäävyttä koskevia ilmoituksia sekä vuorovaikutusta lobbaajien kanssa⁶¹.

Julkishallinnon korruption torjuntaa ja integriteettiä koskevia sääntöjä pyritään vahvistamaan useilla aloitteilla. Sisäisen korruptiontorjuntaohjelman kehyksen⁶² avulla arvioidaan säännöllisesti korruptionriskejä ja sisäistä riskinhallintaa ministeriöissä, muissa

---

⁵³ Tšekin maavierailun yhteydessä 3.–5. kesäkuuta 2020 kerätyt tiedot.

⁵⁴ Korruptiota kartoittava erityiseurobarometri 502 (2020).

⁵⁵ Flash-eurobarometri 482 (2019) – Yritysten suhtautuminen korruptioon EU:ssa.

⁵⁶ Euroopan parlamentin antoi kesäkuussa 2020 päätöslauselman (2019/2987 (RSP)) Tšekin tilanteesta ja ilmaisi huolensa eturistiriidoista sekä julkisten ja EU:n varojen käytöstä ja jakamisesta.

⁵⁷ Laki nro 159/2006.

⁵⁸ Ilmoituksen tekemättä jättäminen tai varallisuuden osittainkin ilmoittamatta jättäminen voi johtaa taloudellisiin seuraamuksiin, joiden suuruus on 1 000 – 50 000 Tšekin korunaa (40 – 1 850 euroa).

⁵⁹ GRECO Fourth Evaluation Round – Interim Compliance Report Czech Republic.

⁶⁰ GRECO Fourth Evaluation Round – Interim Compliance Report Czech Republic.

⁶¹ Euroopan komission Tšekkiä koskeva vuoden 2020 maaraportti, SWD (2020) 502 final, s. 43.

⁶² Vahvistettu 2. lokakuuta 2013 annetulla hallituksen päätöslauselmalla nro 752.

keskusviranomaisissa ja niiden alaisissa elimissä ja virastoissa. Kunkin viranomaisen on laadittava kehys, joka sisältää eettiset säännöt, integriteettiä käsittelevän koulutuksen, väärinkäytösten paljastamista koskevat sisäiset menettelyt ja menettelyt epäillyissä korruptiotapauksissa. Kehyksen täytäntöönpanoa arvioidaan vähintään joka toinen vuosi. Julkishallinnon virkamiehiä ja työntekijöitä varten on otettu käyttöön eettiset säännöt, jotka sitovat keskushallinnossa työskenteleviä. Vuonna 2020 tehtyyn korruptiota koskevaan Eurobarometri-kyselyyn⁶³ vastanneista 80 prosenttia kuitenkin katsoi, että paikallisissa tai alueellisissa julkisissa instituutioissa esiintyy korruptiota (EU:n keskiarvo: 68 %).

Ylimmän tilintarkastusviraston toimivaltuuksia laajentavasta lakiesityksestä käydään parhaillaan keskustelua. Ylimmän tilintarkastusviraston toimeksiannon laajentaminen on yksi hallituksen uuden ohjelmajulistuksen painopisteistä⁶⁴. Lakiehdotuksella⁶⁵ pyritään laajentamaan viraston toimeksiantoa julkisten menojen sääntöjenmukaisuuden ja tuloksellisuuden tarkastamiseksi paikallis- ja aluetasolla. Laki kattaisi myös valtion omistamat yritykset sekä valtion ja/tai kuntien enemmistöomistuksessa olevat yritykset⁶⁶. Näillä toimenpiteillä odotetaan olevan myönteinen vaikutus julkisten menojen vastuuvollisuuteen ja läpinäkyvyyteen.

Lobbauksen sääntelyä on ehdotettu. Lobbausta koskeva lakiesitys⁶⁷ odottaa hyväksyntää. Sillä perustetaan julkinen rekisteri lobbaajista ja lobbauksen kohteena olevista henkilöistä. Lobbaajien ja virkamiesten on toimitettava neljännesvuosittain kertomus, joka sisältää tiedot heidän keskinäisestä yhteydenpidostaan. Lisäksi lakiesityksessä otetaan käyttöön 'lobbausjalanjälki', joka on pakollinen liite kaikkiin laskuihin. Se sisältää tietoa lobbaajista, lobbauksen kohteena olleista henkilöistä ja tavasta, jolla kyseiseen lainsäädäntöön pyrittiin vaikuttamaan. Tavoitteena on lisätä lainsäädäntöprosessin läpinäkyvyyttä. Lakiesitys sisältää myös lahjoitusten ilmoittamista koskevia sääntöjä.

Eri toimenpiteillä suojellaan väärinkäytösten paljastajia ja kannustetaan ilmoittamaan korruptiosta. Hallituksen asetuksessa nro 145/2015 säädetään sisäistä ilmoittamista koskevista puitteista virkamiesten osalta. He ovat tällä hetkellä ainoa työntekijäryhmä, jota suojellaan väärinkäytösten paljastajina. Lisäksi on otettu käyttöön mekanismeja, joiden avulla poliisit ja siviiliviranomaiset voivat ilmoittaa korruptioepäilyistä. Oikeusministeriö valmistelee parhaillaan väärinkäytösten paljastajien suojelua käsittelevää lakia, jolla pannaan täytäntöön unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta annettu direktiivi 2019/1937⁶⁸. Vuonna 2020 tehtyyn korruptiota koskevaan Eurobarometritutkimukseen⁶⁹ osallistuneista tšekkiläisistä 55 prosenttia ei tiennyt, mihin korruptiotapauksesta olisi ilmoitettava, jos he olisivat osallisina tai todistajina sellaisessa (EU:n keskiarvo: 54 %).

---

⁶³ Erityiseurobarometri nro 502 (2020).

⁶⁴ Hallituksen ohjelmajulistus.

⁶⁵ Lakiesitys on edustajainhuoneen kolmannessa käsittelyssä, ja siihen liittyvän perustuslakimuutoksen hyväksyminen senaatissa on vielä kesken.

⁶⁶ Ylimmästä tilintarkastusvirastosta annetun lain muutos (2018).

⁶⁷ Lobbausta koskeva lakiesitys koostuu kahdesta erillisestä mutta toisiinsa liittyvästä esityksestä: lakiesitys lobbauksesta (parlamentin julkaisu 565) ja lakiesitys, jolla muutetaan joitakin säädöksiä lobbausta koskevan lain hyväksymiseen liittyen (parlamentin julkaisu 566).

⁶⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1937, annettu 23 päivänä lokakuuta 2019, unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta (EUVL L 305, 26.11.2019, s. 17–56).

⁶⁹ Erityiseurobarometri nro 502 (2020).

Heinäkuussa 2016 otettiin käyttöön sopimusrekisteri⁷⁰, jossa yli 50 000 Tšekin korunan (noin 2 000 euron) suuruiset sopimukset julkaistaan verkossa. Rekisteri sisältää sopimukset, joiden osapuolena ovat tietyt julkisoikeudelliset yhteisöt, esimerkiksi valtio, paikalliset/alueelliset viranomaiset, valtionyritykset, valtion rahastot, julkiset yliopistot tai oikeushenkilöt, joissa valtio tai paikallinen/alueellinen viranomainen (itse tai yhdessä muiden paikallis-/alueviranomaisten kanssa) on enemmistöosakkaana toisen oikeushenkilön kautta. Tietyyntyyppiset sopimukset on vapautettu julkaisemispakosta rekisterissä⁷¹. Rekisteriä voidaan pitää esimerkkinä hyvistä käytännöistä, joilla on myönteinen ennaltaehkäisevä vaikutus korruptioon.

Parlamentti hyväksyi joulukuussa 2019 lain valtion omistamiin yrityksiin tehtävistä nimityksistä, ja se tuli voimaan tammikuussa 2020⁷². Laissa säädetään uusista säännöistä, jotka koskevat valtion kokonaan tai osittain omistamien yritysten sääntömääräisten elinten ja johtoelinten jäsenten valintaa. Lain tarkoituksena on estää poliittisten nimitysten tekeminen ja lisätä valintamenettelyn läpinäkyvyyttä. Ehdokkaiden on läpäistävä hallituksen asettaman komitean järjestämä valintamenettely.

Hallitus toteutti vuonna 2019 terveydenhuoltoalaa koskevan korruptionriskianalyysin. Analyysissä todettiin, että terveydenhuoltoala kuuluu korruption kannalta suuririskisiin aloihin. Siinä korostettiin, että korruptionriskkejä on terveydenhuoltoalan kaikissa portaissa, potilaiden ja terveydenhuollon tarjoajien välisestä korruptiosta aina keskushallintotason korruptioon asti⁷³. Analyysin perusteella terveysministeriö aikoo ryhtyä erityistoimenpiteisiin korruption hillitsemiseksi. Ministeriön odotetaan myös esittelevän lainsäädäntöehdotuksen julkisten vakuutusyhtiöiden toiminnan optimoimiseksi.

III. TIEDOTUSVÄLINEIDEN MONIARVOISUUS

Tšekin perustuslakiin sisällytetyssä perusoikeuksien ja -vapauksien peruskirjassa taataan sananvapaus ja tiedonsaantioikeus sekä nimenomaisesti kielletään sensuuri⁷⁴. Radio- ja televisiotoiminnasta annetussa laissa määritellään selvästi Tšekin media-alan sääntelyviranomaisen toimivaltuudet⁷⁵, kun taas tiedonsaannin vapaudesta annetussa laissa⁷⁶ taataan viranomaisten hallussa olevien tietojen vapaa saatavuus.

Hallitus harkitsee uudistusta tiedotusvälineiden sääntelyviranomaisen riippumattomuuden vahvistamiseksi entisestään. Radio- ja televisiotoiminnasta annetussa laissa Tšekin media-alan sääntelyviranomaisen tehtävä annetaan radio- ja televisiotoiminnan neuvostolle (jäljempänä 'neuvosto')⁷⁷, jolla on valtuudet valvoa radio- ja televisiolähetysä sekä tilattavia audiovisuaalisia mediapalveluja. Muihin tiedotusvälineisiin (painettuihin ja verkossa toimiviin) sovelletaan yleistä järjestelmää, jonka pohjana ovat rikoslaki, mainontaa

⁷⁰ Lauseke, jonka mukaan sopimus on pätevä ainoastaan, jos se on julkaistu sopimusrekisterissä, tuli voimaan 1. heinäkuuta 2017.

⁷¹ Sisäministeriön sopimusrekisteriä koskeva verkkosivusto, <https://www.mvcr.cz/clanek/registr-smluv.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>.

⁷² Laki henkilövalinnoista sellaisten oikeushenkilöiden hallinto- ja valvontaelimiin, joiden omistuksessa valtio on osallisena (nimityslaki).

⁷³ Hallituksen korruptiontorjuntaportaali, www.korupce.cz.

⁷⁴ Vuosien 2019 ja 2020 välillä Tšekin sijoitus Toimittajat ilman rajoja -järjestön lehdistönvapausindeksissä säilyi vakaana maailmanlaajuisesti 40. sijalla. Toimittajat ilman rajoja, Tšekin tasavalta.

⁷⁵ Laki nro 231/2001, sellaisena kuin se on muutettuna.

⁷⁶ Laki nro 106/1999.

⁷⁷ Laki nro 231/2001, sellaisena kuin se on muutettuna.

koskevat säännöt, kuluttajansuojaa koskeva kehys ja itsesääntelyyn perustuvat aloitteet⁷⁸. Laki asettaa neuvoston ”riippumattomaksi hallintoelimeksi”, joka koostuu 13 jäsenestä, ja siinä määritellään neuvoston tehtävät ja velvollisuudet. Lisäksi siinä vahvistetaan neuvoston jäsenten ja johtajan kelpoisuusperusteet, poissulkemisperusteet ja nimitysmenettely. Neuvoston päätökset voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Jos neuvosto toistuvasti ja vakavasti rikkoo laissa säädettyjä velvoitteita tai jos sen pakollinen vuosikertomus hylätään toistuvasti vakavien virheiden vuoksi, edustajainhuone voi ehdottaa pääministerille koko neuvoston erottamista. Viranomaiset ovat ilmoittaneet, että edustajainhuoneen toimivallan rajoittamiseksi on tehty ehdotus, jonka mukaan näissä tapauksissa on mahdollista erottaa vain yksittäisiä jäseniä. Uudistuksella pyritään vahvistamaan koko neuvoston riippumattomuutta tarkistetun audiovisuaalisia mediapalveluja koskevan direktiivin tavoitteiden mukaisesti⁷⁹.

Neuvoston toimivalta on määritelty tarkasti lainsäädännössä, ja sitä sovelletaan tehokkaasti käytännössä. Kuten tiedotusvälineiden moniarvoisuuden seurantavälineen vuoden 2020 raportissa⁸⁰ (MPM 2020) todetaan, tiedotusvälineiden sääntelyviranomaisen toimintaan liittyvä riski on yleisesti ottaen vähäinen, vaikka tiettyjen poliittisesti arkaluonteisten kysymysten uutisointia tiedotusvälineissä koskevat viimeaikaiset päätökset vaikuttavat aiempaa polarisoituneemmilta⁸¹.

Tšekissä ei ole erityisiä sääntöjä, joilla säänneltäisiin tiedotusvälineiden omistuksen läpinäkyvyyttä. Edellä mainitulla radio- ja televisiotoiminnasta annetulla lailla pyritään myös valvomaan lähetysyhtiöiden yrityskeskittymiä ja rajoittamaan toimilupien tai henkilökohtaisten yhteyksien kasautumista eri lähetystoiminnan harjoittajien kesken. Eturistiriitoja koskevassa laissa⁸² kielletään virkamiehiä toimimasta radio- tai televisiolähetystoiminnan harjoittajina, painettujen tiedotusvälineiden kustantajina tai tällaisten lähetystoiminnan harjoittajien tai kustantajien määräysvaltaa käyttävinä henkilöinä. Laissa edellytetään, että määrätyt tiedot sisällytetään asianomaisiin julkisiin rekistereihin yritysten rekisteröintiä koskevien yleisten sääntöjen mukaisesti. Mediayritysten ei kuitenkaan tarvitse julkistaa omistussuhteitaan tai niissä tapahtuvia muutoksia eikä muitakaan tosiasiallista omistajaa ja edunsaajaa koskevia tietoja⁸³. Tässä yhteydessä on huomattava, että MPM 2020 -raportin perusteella tiedotusvälineiden omistajuuden avoimuuteen kohdistuu suuri riski, varsinkin kun otetaan huomioon markkinoiden moniarvoisuuteen kohdistuvien uhkien yleinen korkea riskitaso, kun tarkastellaan kaupallista ja omistajan vaikutusvaltaa toimitukselliseen sisältöön ja uutismedioiden keskittymiseen⁸⁴. Vaikka eturistiriitoja

⁷⁸ Muun muassa Tšekin mainontastandardeja käsittelevä neuvosto.

⁷⁹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/1808, annettu 14 päivänä marraskuuta 2018, audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoamista koskevien jäsenvaltioiden tiettyjen lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun direktiivin 2010/13/EU (audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi) muuttamisesta vaihtuvien markkinarealiteettien vuoksi.

⁸⁰ Tiedotusvälineiden moniarvoisuuden seurantavälineen raportti vuodelta 2020.

⁸¹ Tšekin viranomaiset ovat laatineet lakiehdotuksen, jolla tarkistettu audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä ja joka on tarkoitus hyväksyä vuoden 2020 lopussa tai vuoden 2021 alussa.

⁸² Laki nro 159/2006, sellaisena kuin se on muutettuna.

⁸³ Tarkistetulla audiovisuaalisia mediapalveluja koskevalla direktiivillä kannustetaan jäsenvaltioita hyväksymään lainsäädäntötoimenpiteitä, joilla niiden lainkäyttövaltaan kuuluvat mediapalvelun tarjoajat velvoitetaan asettamaan saataville tiedot omistajarakenteestaan, muun muassa tosiasiallisista edunsaajista. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/1808, annettu 14 päivänä marraskuuta 2018, audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoamista koskevien jäsenvaltioiden tiettyjen lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun direktiivin 2010/13/EU (audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi) muuttamisesta vaihtuvien markkinarealiteettien vuoksi.

⁸⁴ Tiedotusvälineiden moniarvoisuuden seurantavälineen raportti vuodelta 2020.

koskevaan lakiin tehtiin vuonna 2017 muutoksia, joissa nimenomaisesti kielletään poliitikkoja omistamasta osuuksia tiedotusvälineissä, tiedotusvälineiden poliittiseen riippumattomuuteen kohdistuu edelleen suuria riskejä, kun otetaan huomioon, että poliittista vaikutusvaltaa saatetaan edelleen käyttää omistajien ja poliittisten toimijoiden välisten epävirallisten verkostojen ja liittoutumien kautta⁸⁵. Kansalaisjärjestöt ja toimittajajärjestöt, joita komissio on kuullut tätä kertomusta varten, ovat vahvistaneet, että tämä dynamiikka muodostaa suurimman riskin maan tiedotusvälineiden moniarvoisuudelle⁸⁶.

Tšekissä ei ole valtion mainonnan määrärahojen jakamista koskevia erityissääntöjä lukuun ottamatta julkisia hankintoja koskevassa laissa⁸⁷ säädettyjä mainontaa koskevia yleisiä vaatimuksia, joiden mukaan kaikki yli 50 000 Tšekin korun (noin 2 000 euron) arvoiset valtion mainossopimukset on julkaistava ja asetettava saataville julkisessa rekisterissä. MPM 2020 -raportin perusteella jonkin verran riskejä aiheutuu myös siitä, että verkossa tapahtuvan poliittisen mainonnan läpinäkyvyyden varmistamiseksi ei ole annettu sääntelyä⁸⁸.

Tiedonsaanti on taattu lailla, mutta käytännössä siihen voi liittyä esteitä. Tiedonsaannin vapaudesta annetussa laissa⁸⁹ taataan viranomaisten hallussa olevien tietojen vapaa saatavuus. Parhaillaan valmisteilla olevalla muutosluonnoksella⁹⁰ otettaisiin käyttöön Tšekin oikeuskäytännön mukainen mekanismi, jolla hillitään kohtuuttoman työläitä tietopyyntöjä. Muutos antaisi julkiselle elimelle mahdollisuuden vaatia ennakkomaksua laajojen tiedonhakujen kustannusten kattamiseksi. Se voi muodostaa esteen viranomaisten hallussa olevien yksityiskohtaisten tietojen saatavuudelle. Lisäksi maavierailun aikana tuotiin esiin huoli siitä, että viranomaisten on kerrottu kieltäytyneen antamasta tietoja saataville ja riitauttaneen tietopyyntöjä tuomioistuimissa⁹¹.

Vaikka toimittajien arvioidaan olevan turvassa fyysisiltä hyökkäyksiltä, heihin kohdistuu sanallisia loukkauksia ja uhkauksia poliittisessa keskustelussa. Euroopan neuvoston foorumi journalismin suojelun ja toimittajien turvallisuuden edistämiseksi⁹² ei julkaissut Tšekkiä koskevia varoituksia vuosina 2019–2020. MPM 2020 -raportissa arvioidaan lisäksi, että toimittajan ammattiin, journalismin normeihin ja toimittajien suojeluun kohdistuva riski on vähäinen. Siinä kuitenkin huomautetaan, että sanallisista loukkauksista, toimittajien halventamisesta ja uhkailusta on tullut yleinen osa poliittista keskustelua sekä populistisille että oikeistoa edustaville puolueille⁹³ ja yksittäisille poliitikoille⁹⁴. On myös syytä panna merkille, että kunnianloukkauksesta määrättäviin seuraamuksiin kuuluu enintään vuoden kestävä vankeus toissijaisena rangaistuksena⁹⁵.

---

⁸⁵ Tiedotusvälineiden moniarvoisuuden seurantavälineen raportti vuodelta 2020.

⁸⁶ Maavierailun yhteydessä sekä kertomuksen valmisteluvaiheessa järjestetyn kuulemisprosessin aikana saadut tiedot, mm. Transparency Internationalin Tšekkiä koskeva panos oikeusvaltiota koskevaan vuosikertomukseen 2020.

⁸⁷ Laki nro 134/2016.

⁸⁸ Tiedotusvälineiden moniarvoisuuden seurantavälineen raportti vuodelta 2020.

⁸⁹ Laki nro 106/1999.

⁹⁰ Muutos odottaa ensimmäisen käsittelyn keskustelua Tšekin tasavallan parlamentin edustajainhuoneessa (julkaisu nro 633).

⁹¹ Maavierailun yhteydessä saadut tiedot, joihin viitattiin myös tiedotusvälineiden moniarvoisuuden seurantavälineen vuoden 2020 raportissa.

⁹² Euroopan neuvosto. Foorumi journalismin suojelun ja toimittajien turvallisuuden edistämiseksi.

⁹³ Tiedotusvälineiden moniarvoisuuden seurantavälineen raportti vuodelta 2020.

⁹⁴ Mukaan lukien tasavallan presidentin lausunnot. Tässä yhteydessä olisi muistettava Euroopan neuvoston suositus 2016/4, jonka mukaan jäsenvaltioiden olisi otettava käyttöön kattava oikeudellinen kehys, jonka

IV. MUUT HALLITUSJÄRJESTELMÄN OSIEN KESKINÄISEEN VALVONTAAN LIITTYVÄT INSTITUTIONAALISET KYSYMYKSET

Tšekissä on kaksikamarinen parlamentaarinen hallintojärjestelmä⁹⁶, jossa presidentti valitaan suorilla vaaleilla. Lainsäädäntöehdotuksia voivat tehdä yksittäinen edustajainhuoneen jäsen, ryhmä edustajainhuoneen jäseniä, senaatti, hallitus tai ylempiä itsehallintoalueita edustavat elimet⁹⁷. Perustuslakituomioistuin voi arvioida perustuslainmukaisuutta jälkikäteen. Oikeuslaitoksen lisäksi oikeusasiamiehen virastolla ja kansalaisyhteiskunnalla on rooli keskinäisessä valvontajärjestelmässä.

Vaikutustenarviointien tekeminen ja sidosryhmien kuuleminen ovat lainsäädäntötyössä vakiintuneita käytäntöjä. Lainsäädäntöehdotuksia voivat tehdä edustajainhuone (yksi edustaja tai ryhmä edustajia), senaatti (vain kokonaisuudessaan), hallitus ja alueneuvostot. Ehdotuksessa on esitettävä myös perustelut, joissa arvioidaan vallitsevaa oikeudellista tilannetta, selitetään uuden sääntelyn tarve, kuvataan odotettuja taloudellisia ja rahoituksellisia vaikutuksia sekä selvennetään, onko ehdotus perustuslaillisen järjestyksen, kansainvälisten sopimusten ja Euroopan unionin jäsenyydestä johtuvien velvoitteiden mukainen. Jokaisesta hallituksen lainsäädäntöehdotuksesta sekä kaikesta sääntelystä, josta aiheutuu oletettavasti merkittäviä kustannuksia yrityksille, viranomaisille ja kansalaisille, on tehtävä vaikutustenarviointi. Parlamentin jäsenten ja paikallisten ja alueellisten viranomaisten ehdottamasta lainsäädännöstä ei tarvitse tehdä vaikutustenarviointia. Hallitus, joka valmistelee valtaosan primaarilainsäädännöstä, on perustanut useita neuvoa-antavia elimiä ja työskentelyelimiä, jotka edustavat asiantuntijoita, sidosryhmiä ja muita asianomaisia ryhmiä⁹⁸. Tästä kattavasta kehyksestä huolimatta kuulemisiin osallistuneet kansalaisyhteiskunnan sidosryhmät ovat ilmaisseet huolensa kuulemisvelvollisuuden väitetyistä puuttumisesta ja suoritettujen kuulemisten tehokkaiden jatkotoimien puutteesta⁹⁹. Perustuslakituomioistuinta, korkeinta oikeutta, korkeinta hallinto-oikeutta ja valtakunnansyyttäjän virastoa kuullaan tapauksissa, joissa ehdotusluonnos liittyy niiden toimivaltaan.

Lainsäädäntöprosessin läpinäkyvyyttä pyritään edelleen lisäämään. Hallituksen ja parlamentin asiakirjoihin on jo mahdollista tutustua erilaisten verkkotyökalujen avulla¹⁰⁰. Lisäksi käynnissä on hanke eCollection- ja eLegislation-portaalien¹⁰¹ perustamiseksi, mikä helpottaisi lainsäädäntöprosessin valvontaa ja siihen osallistumista. Hankkeen on tarkoitus valmistua vuoden 2020 lopussa.

---

turvin toimittajat ja muut media-alan toimijat voivat osallistua julkiseen keskusteluun tehokkaasti ja ilman pelkoa.

⁹⁵ Centre for Media Pluralism and Media Freedom (2019), Decriminalisation of Defamation.

⁹⁶ Koostuu alahuoneesta, edustajainhuoneesta (*Poslanecká sněmovna*) ja ylähuoneesta eli senaatista (*Senát Parlamentu České republiky*).

⁹⁷ Perustuslain 41 §.

⁹⁸ Hallituksen verkkosivusto, <https://www.vlada.cz/en/pracovni-a-poradni-organy-vlady/>.

⁹⁹ Esim. Tšekin Helsinki-komitean panos oikeusvaltiota koskevaan vuosikertomukseen 2020.

¹⁰⁰ Näitä työkaluja ovat muun muassa ODok, <https://www.odok.cz/>, joka mahdollistaa asiakirjojen jakelun keskushallinnon elinten välillä, lainsäädäntöprosessin sähköinen kirjasto (eKLEP, <https://apps.odok.cz/>), joka sisältää kaikki valmistellut säädökset ja jopa joitakin niihin liittyviä asiakirjoja, kuten kommentteja ja sääntelyn vaikutustenarviointiraportteja, edustajainhuoneen ja senaatin verkkosivustot, jonka kautta ovat saatavilla kaikkiin lainsäädäntöehdotuksiin liittyvät asiakirjat, molempien kamarien kokousten verkkolähetykset sekä edustajainhuoneen ja senaatin istunnot ja komiteoiden kokouspöytäkirjat.

¹⁰¹ Lisätietoja hankkeesta on osoitteessa <https://www.mvcr.cz/clanek/esbirka-a-elegislativa.aspx>. Hanke saa yhteisrahoitusta EU:n varoista.

Covid-19-pandemian johdosta toteutetut toimenpiteet ovat olleet tuomioistuINVALVONNAN kohteena. Hallitus julisti hätätilan 12. maaliskuuta 2020. Hätätila jatkui 17. toukokuuta asti edustajainhuoneen päätettyä sen jatkamisesta kahdesti¹⁰². Hallituksen päätös julistaa hätätila covid-19-pandemian vuoksi sekä useat hallituksen toimenpiteet ja terveysministeriön toteuttamat poikkeustoimenpiteet saatiin Prahan aluetuomioistuimen, korkeimman hallinto-oikeuden ja perustuslakituomioistuimen tutkittaviksi¹⁰³. Hätätilaa koskeva hallituksen julistus sekä useimmat tutkittavaksi saadetut poikkeustoimet todettiin perustuslain mukaisiksi. Prahan aluetuomioistuin kumosi poikkeustoimista neljä¹⁰⁴, mikä sai hallituksen myöhemmin tekemään muutoksia lainsäädäntöön.

Oikeusasiamies puolustaa yksilöiden oikeuksia viranomaisia vastaan ja edistää hyvän hallintotavan normeja. Tšekissä ei ole kansallista ihmisoikeusinstituutiota¹⁰⁵. Maassa on oikeusasiamies, joka on muodollisesti ja sisällöllisesti riippumaton kaikista kolmesta vallankäytön elementistä. Oikeusasiamiehen virasto on perustettu lailla, eikä sitä ole sisällytetty perustuslakiin. Oikeusasiamiehen päätehtävänä on avustaa yksilöitä tapauksissa, joissa viranomaiset ovat toimineet joko lainvastaisesti tai vastoin demokraattisen valtion ja hyvän hallintotavan periaatteita. Hän suorittaa tutkimuksia ja suosittelee toimia tilanteen korjaamiseksi. Oikeusasiamiehellä ei ole päätöksentekovaltaa, eivätkä hänen tutkimustensa tulokset ole oikeudellisesti sitovia¹⁰⁶. Lisäksi oikeusasiamiehellä on toimeksianto tasa-arvoelimestä, YK:n vammaisyleissopimuksen mukaiselta kansalliselta seurantamekanismilta, YK:n kidutuksen vastaisen komitean alaiselta kansalliselta ennaltaehkäisymekanismilta sekä pakkotoimin tapahtuvan palauttamisen valvojana¹⁰⁷.

Senaatissa järjestetään oikeuslaitosta käsitteleviä keskusteluja. Senaatti järjestää oikeuslaitokseen liittyvistä aiheista konferensseja ja keskusteluja, joissa senaatin jäsenet voivat keskustella oikeuslaitosta ja poliittisia ratkaisuja koskevista kysymyksistä. Viimeisin konferenssi pidettiin marraskuussa 2019, jolloin perustuslakivaliokunta järjesti yhteistyössä korkeimman oikeuden kanssa kansainvälisen konferenssin, jonka aiheena oli Tšekin oikeuslaitoksen tehokkuus ja laatu: arviointi ja tulevaisuudennäkymät.

Kansalaisyhteiskunta on elinvoimainen ja monimuotoinen, mutta tietyn tyypisiin kansalaisjärjestöihin kohdistuu yhä enemmän paineita. Kansalaisyhteiskunnan tilaa pidetään avoimena¹⁰⁸, ja kansalaisyhteiskunta osallistuu aktiivisesti demokratian, julkishallinnon integriteetin ja oikeuslaitoksen sekä syytteenpanon riippumattomuuden tukemiseen¹⁰⁹. Kansalaisjärjestöt kohtaavat kuitenkin yhä enemmän vihamielisyyttä joidenkin

---

¹⁰² Hallitus voi julistaa hätätilan enintään 30 päiväksi, ja sitä voidaan pidentää vain edustajainhuoneen suostumuksella. Perustuslaillinen laki nro 110/1998, 5 ja 6 §.

¹⁰³ Esim. Prahan aluetuomioistuimen päätös nro 14 A 41/2020, 23.4.2020, ja päätös nro 10 A 35/2020–261, 7.5.2020, korkeimman hallinto-oikeuden päätös nro 6 As 88/2020–44, 4.6.2020, päätös nro 5 AS 138/2020–80, 21.5.2020, päätös nro Nao 48/2020–149, 8.5.2020, ja perustuslakituomioistuimen päätös nro Pl. US 8/20, 22.4.2020.

¹⁰⁴ Prahan aluetuomioistuin (2020), tuomio nro 14 A 41/2020, 23.4.2020.

¹⁰⁵ YK:n yleisissä määräaika-arvioinneissa (UPR) Tšekille on toistuvasti suositeltu kansallisen ihmisoikeusinstituution perustamista, ja Tšekki kannattaa sitä.

¹⁰⁶ Laki nro 349/1999 oikeusasiamiehestä.

¹⁰⁷ State of the Rule of Law in Europe. Reports from National Human Rights Institutions, s. 64.

¹⁰⁸ Civicus-järjestön laatima kansalaisyhteiskunnan tilaa koskeva luokitus on viisiportainen: avoin, kavennettu, estetty, sorrettu ja suljettu.

¹⁰⁹ Civicus-järjestö, 22.7.2019: Politicians continue to undermine critical media in the Czech Republic. Mass protests persist. Civicus-järjestö, 15.1.2020: Citizens call for PM's resignation in anti-government protests; press freedom in decline.

yhteiskuntaryhmien ja poliittisten puolueiden taholta, erityisesti muuttoliikettä ja sukupuolikysymyksiä koskevissa asioissa¹¹⁰.

---

¹¹⁰ Tšekin panos oikeusvaltiota koskevaan vuosikertomukseen 2020, s. 33.

Liite I: Lähteet aakkosjärjestyksessä*

* *Luettelo oikeusvaltiota koskevaan vuoden 2020 vuosikertomukseen liittyvän kuulemisen yhteydessä toimitetuista asiakirjoista on saatavilla osoitteessa (komission verkkosivusto).*

Centre for Media Pluralism and Media Freedom (2019), Decriminalisation of Defamation. https://cmpf.eui.eu/wp-content/uploads/2019/01/decriminalisation-of-defamation_Infographic.pdf.

CEPEJ (2020), Study on the functioning of the judicial systems in the EU Member States.

Civicus-järjestö, 15. tammikuuta 2020: Citizens call for PM's resignation in anti-government protests; press freedom in decline. <https://monitor.civicus.org/updates/2020/01/15/citizens-call-pms-resignation-anti-government-protests-press-freedom-decline/>.

Civicus-järjestö, 22. heinäkuuta 2019: Politicians continue to undermine critical media in the Czech Republic. Mass protests persist. <https://monitor.civicus.org/updates/2019/07/22/Politicians-continue-to-undermine-critical-media-in-the-Czech-Republic-Mass-protests-persist/>.

Civicus-verkosto – Tracking Civic Space: Czech Republic. <https://monitor.civicus.org/country/czech-republic/>.

ENNHRI (2020) State of the Rule of Law in Europe. Reports from National Human Rights Institutions. <http://ennhri.org/rule-of-law-report/>.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (2001), tuomio 19. kesäkuuta 2001, Kreuz v. Puola, 28249/95.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (2001), tuomio 2. lokakuuta 2001, Stankov v. Bulgaria, nro 29221/95 ja 29225/95.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (2005), tuomio 26. heinäkuuta 2005, Podbielski ja PPU Polpure v. Puola, 39199/98.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (2006), tuomio 24. toukokuuta 2006, Weissman ja muut v. Romania, 63945/00.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (2011), tuomio 26. heinäkuuta 2011, Georgel ja Georgeta Stoicescu v. Romania, 9718/03.

Euroopan komissio (2019), komission kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle sen arvioimisesta, missä määrin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tarvittavat toimenpiteet lahjonnan torjumisesta yksityisellä sektorilla 22 päivänä heinäkuuta 2003 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2003/568/YOS noudattamiseksi, COM(2019)355 final.

Euroopan komissio (2020), Tšekkiä koskeva maaraportti, SWD (2020) 502 final.

Euroopan komissio: EU:n oikeusalan tulostaulut 2018, 2019 ja 2020.

Euroopan neuvosto, Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists – Czech Republic. <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/czech-republic>.

Euroopan neuvosto: Demokratiaa oikeusteitse -komissio (Venetsian komissio) (2010), Report on the Independence of the Judicial System Part I: the independence of judges, CDL-AD(2010)004.

Euroopan neuvosto: Demokratiaa oikeusteitse -komissio (Venetsian komissio) (2016), The Rule of Law Checklist, CDL-AD(2016)007.

Euroopan neuvosto: ministerikomitea (2010), ministerikomitean suositus jäsenvaltioille CM/Rec(2010)12 tuomareiden riippumattomuudesta, tehokkuudesta ja vastuualueista.

Euroopan neuvosto: ministerikomitea (2016), suositus CM/Rec(2016)4 journalismin suojelemisesta sekä toimittajien ja muiden media-alan toimijoiden turvallisuudesta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/1808, annettu 14 päivänä marraskuuta 2018, audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoamista koskevien jäsenvaltioiden tiettyjen lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun direktiivin 2010/13/EU (audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi) muuttamisesta vaihtuvien markkinarealiteettien vuoksi.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1937, annettu 23 päivänä lokakuuta 2019, unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta, EUVL L 305, 26.11.2019.

Euroopan parlamentti, päätöslauselma tutkimuksen aloittamisesta uudelleen Tšekin tasavallan pääministeriä vastaan EU:n varojen väärinkäytöstä ja mahdollisista eturistiriidoista, 2019/2987 (RSP).

Euroopan unionin neuvosto (2019), neuvoston suositus, annettu 9 päivänä heinäkuuta 2019, Tšekin vuoden 2019 kansallisesta uudistusohjelmasta sekä samassa yhteydessä annettu Tšekin vuoden 2019 lähentymisohjelmaa koskeva neuvoston lausunto, EUVL C 2019 301/03.

Euroopan unionin tuomioistuimen tuomio 22. joulukuuta 2010, DEB, C-279/09.

Euroopan unionin tuomioistuimen tuomio 25. heinäkuuta 2018, LM, C- 216/18 PPU.

Euroopan unionin tuomioistuimen tuomio 6. lokakuuta 2010, Orizzonte Salute, C-61/14.

Euroopan unionin tuomioistuimen tuomio 9. heinäkuuta 2020, Land Hessen, C-272/19.

Euroopan unionin tuomioistuin, tuomio 19. marraskuuta 2019, AK, yhdistetyt asiat C- 585/18, C- 624/18 ja C- 625/18.

GRECO (2018), Third Evaluation Round - Second Compliance Report on the Czech Republic on Incriminations (ETS 173 and 191, GPC 2).

GRECO (2019), Fourth Evaluation Round preventing corruption in respect of members of Parliament, judges and prosecutors – Interim compliance report, Czech Republic.

Hallituksen korruption torjunnan koordinoitineuvosto (2019), 2. lokakuuta 2019 pidetyn 21. kokouksen pöytäkirja. <https://korupce.cz/wp-content/uploads/2019/11/Z%C3%A1znam-z-21-jedn%C3%A1n%C3%AD-RV-konan%C3%A9ho-dne-02.10.2019.pdf>.

Korruption vastaisen YK:n yleissopimuksen sopimusvaltioiden konferenssi (2018), maaraportti korruption vastaisen YK:n yleissopimuksen täytäntöönpanosta. <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/ImplementationReviewGroup/ExecutiveSummaries/V1808272e.pdf>.

OECD (2019), Tšekin tasavallan vaiheen 4 seurantakertomus Tšekin tasavallan edistymisestä OECD:n lahjonnan vastaisen yleissopimuksen täytäntöönpanossa.

Oikeusministeriö (2018), sääntelyn vaikutustenarvioinnin loppuraportti, muutokset lakiin nro 182/2006 (maksukyvyttömyyslaki). <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=71&CT1=0#prilohy>.

Oikeusministeriö (2020), Tšekin oikeuslaitos vuonna 2019: vuotuinen tilastoraportti. https://www.justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2019_vyrocni_stat_zprava.docx/d5bc0218-e4a9-40d2-99c7-26016974fd0b.

Oikeusvaltiota koskeva vuosikertomus 2020 – virtuaalinen maavierailu: Tšekki.

Prahan aluetuomioistuin, 23. huhtikuuta 2020 annettu päätös 14 A 41/2020.

Prahan aluetuomioistuin, 7. toukokuuta 2020 annettu päätös 10 A 35/2020–261.

Syyttäjien liitto (2019), kommentit muutoksista syyttäjälaitosta koskevaan lakiin. <https://www.uniesz.cz/pripominky-unie-k-ministerskemu-navrhu-na-zmenu-zakona-o-statnim-zastupitelstvi/>.

Syyttäjien liitto (2019), Liiton sanantarkat kommentit muutoksista syyttäjälaitosta koskevaan lakiin. <https://www.uniesz.cz/wp-content/uploads/2019/07/P%C5%99ipom%C3%ADnky-LK-USZ-novela-ZSZ.rtf>.

Tiedotusvälineiden moniarvoisuuden ja vapauden keskus (2020), Tiedotusvälineiden moniarvoisuuden seurantaväline 2020. <https://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor/mpm-2020>.

Toimittajat ilman rajoja, Tšekin tasavalta. <https://rsf.org/en/czech-republic>.

Transparency International (2020), 2019 korruptioindeksi.

Transparency International Czech Republic (2020), Transparency Internationalin Tšekkiä koskeva panos sidosryhmien kuulemiseen oikeusvaltiota koskevaan vuosikertomukseen 2020.

Tšekin asianajaliitto (2020), panos sidosryhmien kuulemiseen, oikeusvaltiota koskeva vuosikertomus 2020.

Tšekin hallitus (2013), ministeriöiden sisäinen korruptiontorjuntaohjelman kehys, hallituksen 2. lokakuuta 2013 antama päätöslauselma nro 752.

Tšekin hallitus (2018), hallituksen ohjelmajulistus. <https://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-165960/>.

Tšekin hallitus (2018), lakiesitys lobbauksesta. <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=565&CT1=0>.

Tšekin hallitus (2018), ylimmästä tilintarkastusvirastosta annetun lain muutos.

Tšekin hallitus (2019), ehdotus syyttäjälaitoksesta annetun lain nro 283/1993 uudistamiseksi ja siihen liittyvä aineisto. <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNBD9J6ZWU>.

Tšekin hallitus (2019), korruptionvastainen toimintasuunnitelma 2020.

Tšekin hallitus (2019), muutokset oikeudenkäyntimaksuista annettuun lakiin nro 549/1991 ja siihen liittyvä aineisto. <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNBFWH26LU>.

Tšekin hallitus (2019), muutokset tuomareita, syyttäjiä ja haastemiehiä koskevista menettelyistä annettuun lakiin nro 7/2002 ja siihen liittyvä aineisto. <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALSBBAD2VD2>.

Tšekin hallitus (2019), muutokset tuomioistuimista ja tuomareista annettuun lakiin nro 6/2002 ja siihen liittyvä aineisto. <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=ALSBACDB5R>.

Tšekin hallitus (2019), vaikutustenarviointiraportti muutoksesta lakiin nro 31/2019. <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=71&CT1=0#prilohy>.

Tšekin hallitus (2020), arvio vuoden 2019 korruptionvastaisessa toimintasuunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden täytäntöönpanosta.

Tšekin hallitus (2020), Tšekin hallitus oikeusvaltioita koskevaan vuoden 2020 vuosikertomukseen.

Tšekin hallitus, hallituksen alustava korruptiontorjuntasuunnitelma vuosiksi 2018–2022.

Tšekin Helsinki-komitea (2020). Tšekin Helsinki-komitean panos sidosryhmien kuulemiseen, oikeusvaltiota koskeva vuosikertomus 2020.

Tšekin tasavallan haaste- ja ulosottomiesyhdistys, tilastokatsaus. <https://statistiky.ekcr.info/statistiky>.

Tšekin tasavallan korkeimman hallinto-oikeuden 8. toukokuuta 2020 antamat päätökset nro Nao 48/2020–149.

Tšekin tasavallan korkeimman hallinto-oikeuden 21. toukokuuta 2020 antamat päätökset nro 5 As 138/2020–80.

Tšekin tasavallan korkeimman hallinto-oikeuden 27. huhtikuuta 2006 antama päätös nro 4 Aps 4/2005 ja 21. toukokuuta 2008 antama päätös nro 4 Ans 9/2007.

Tšekin tasavallan korkeimman hallinto-oikeuden 4. kesäkuuta 2020 antamat päätökset nro 6 As 88/2020–44.

Tšekin tasavallan oikeusministeriö (2020), Tšekin oikeuslaitos vuonna 2019: vuotuinen tilastoraportti. https://www.justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2019_vyrocní_stat_zpráva.docx/d5bc0218-e4a9-40d2-99c7-26016974fd0b.

Tšekin tasavallan parlamentti (2019), parlamentin julkaisu 565/0, osa nro 1/4, hallituksen esitys lobbausta koskevaksi laiksi. <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=565&CT1=0>.

Tšekin tasavallan perustuslakituomioistuimen 22. huhtikuuta 2020 antama päätös PI. ÚS 8/20.

Tšekin tasavallan perustuslakituomioistuimen 22. huhtikuuta 2020 antama päätös PI. ÚS 8/20.

Tšekin tasavallan perustuslakituomioistuimen 6. helmikuuta 2014 antama päätös I. ÚS 3271/13.

Valtakunnansyyttäjä (2019), kirje oikeusministerille kommentteineen syyttäjälaitosta koskevan lain muutoksista, lainsäädäntöprosessin sähköinen kirjasto. <https://apps.odok.cz/veklep-detail?pid=KORNBD9J6ZWU>.

Valtakunnansyyttäjän virasto (2019), valtakunnansyyttäjän huomautukset syyttäjälaitoksesta annetusta laista esitettyjä kommentteja koskevaan keskusteluun. <http://www.nsz.cz/index.php/en/tiskove-zpravy/2414-nejvyi-statni-zastupce-komentuje-projednavani-pipominek-k-zakonu-o-statnim-zastupitelstvi>.

Viestinnän pääosasto (2019). Erityiseurobarometri 482: yritysten suhtautuminen korruptioon EU:ssa.

Viestinnän pääosasto (2020). Erityiseurobarometri 502: korruptio.

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusneuvosto. Yleinen määräaika-arviointi – Tšekki. <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/czindex.aspx>.

YK:n huumeiden ja rikollisuuden torjunnasta vastaava järjestö, goAML (rahanpesun torjuntajärjestelmä). <https://www.unodc.org/unodc/en/global-it-products/goaml.html>.

Liite II: Virtuaalinen maavierailu: Tšekki

Komission yksiköt järjestivät kesäkuussa 2020 virtuaalikokouksia seuraavien tahojen kanssa:

- Frank Bold – Reconstruction of the State
- Haaste- ja ulosottomiesyhdistys
- Hallituksen korruptiontorjuntaneuvosto
- International Press Institute Czech Republic
- Journalistiyhdistys
- Korkein hallinto-oikeus
- Korkein oikeus
- Oikeusasiamies
- Radio- ja televisiotoiminnan neuvosto
- Rahoitusanalyysivirasto
- Syyttäjien liitto
- The Endowment Fund for Independent Journalism (*Nadační fond nezávislé žurnalistiky*)
- Transparency International Czech Republic
- Tšekin asianajaliitto
- Tšekin poliisin kansallinen järjestäytyneen rikollisuuden torjuntavirasto
- Tuomareiden liitto
- Valtakunnansyyttäjän virasto
- Ylin tilintarkastusvirasto

* Lisäksi komissio tapasi seuraavien organisaatioiden edustajia useissa horisontaalisissa tapaamisissa:

- Amnesty International
- Civil Liberties Union for Europe
- Civil Society Europe
- Elinikäisen oppimisen foorumi
- EuroCommerce
- Euroopan kirkkojen konferenssi
- European Center for Not-for-Profit Law
- European Civic Forum
- Free Press Unlimited
- Front Line Defenders
- ILGA-Europe
- Kansainvälinen ihmisoikeusliitto (FIDH)
- Kansainvälinen lakimieskomissio (ICJ)
- Kansainvälinen lehdistöinstituutti (IPI)
- Lehdistön ja tiedotusvälineiden vapauden eurooppalainen keskus
- Open Society Justice Initiative/Open Society European Policy Institute
- Toimittajat ilman rajoja
- Transparency International EU